

Глінка Н. В., к. філол. н. доцентка

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (Київ, Україна)

ЗЛОЧИННИЙ ПЕРЕКЛАД ЯК МОВНА МАНІПУЛЯЦІЯ

*Нав'язувати іншу мову [...] народу означає кинути його історію
напризволяще серед випадковостей перекладу*

(Томас Девіс, 1843)

Роман сучасного ірландського письменника Джозефа О'Коннора «Зоря морів» розповідає про страшну трагедію Великого голоду в Ірландії (1847-1852) та пов'язану з ним численну еміграцію ірландців до Америки англійською мовою через непевного англомовного наратора – американського журналіста індіансько-єврейського походження Грантлі Діксона. Центральним персонажем його оповіді є ірландець Пій Малві, сучасний трікстер, динамічні зміни у житті якого залежать від химерного переплетіння мовних трансформацій. Можна сказати, що «кар'єра» Малві повністю пов'язана з винахідливим використанням на свою користь ірландської та англійської мов, що зрештою стирає його національну ідентичність і залишає його наприкінці подорожі на борту «Зорі Морів» лише «Духом», за влучним прізвиськом, яке дали йому інші пасажери [1]. Але це лише останній з багатьох псевдонімів, які він мав і які фіксували кожний новий етап його життя.

Бідний хлопчина-сирота з Коннемари успадковує одну з небагатьох речей від свого батька-фермера – англійський словник, який той врятував від хазяїна. Малві захоплюється розшифровкою його змісту, замислюється над функціонуванням слів іншої мови. Здивований своєю здатністю створювати стилізовані пісенні тексти, він вдало і вигідно відтворює балади у місцевих шинках і для заробітку, і для зваби місцевих дівчат. На відміну від іншого ірландця – Стівена Дедалуса в «Портреті художника замолоду» (1916) Джеймса Джойса, у мові якого є відтінок образливої

підлеглої зарозумілості, Малві не претендує на Коннемару як на місце з найкращою англійською мовою; скоріше, його ставлення до імперської мови із самого початку є винахідливо прагматичним і гібридним. У відвертій розмові на палубі корабля Малві, використовує термін «макаронічний», щоб описати Діксону пісню, якої він навчився від своєї матері: «[m]acaronic було словом для такої пісні, її лірика межувала між ірландською та англійською» [1, с. 95]. Населяючи макаронічний всесвіт, утворений англійською мовою пісень, які Малві співав по вечорах у шинках, та ірландським життям, яке він вів удома, руйнує його стосунки з братом Ніколасом і штовхає на одіссею крізь Ірландію, Британію та Атлантику.

Одіссея Пія Малві просякнута брехнею, яка за твердженням Джорджа Штайнера, є одним із способів, за допомогою яких мова розкриває свою геніальність. «Використання мови для «іншості», для неправильного конструювання, для ілюзії та гри є, безперечно, найкращим інструментом людини» [3, с. 234]. Малві є майстерним перекладачем, і його переміщення Британськими островами є подорожжю мовними ресурсами, а також описом завжди неоднозначних можливостей і обмежень, які колоніальний/глобалізований контекст надає носію мови колонії [2, с. 143]. Для слухачів у Белфасті Малві виконує перероблені версії своїх балад з Коннемари, щоб пристосуватись до їхніх протестантських упереджень. Саме там він почав прибирати собі нові імена, оскільки «місто – це чистий аркуш, де можна переписати минуле... Палімпсест» [1, с. 244]. Багатокультурний Лондон постає як Едемський сад, «місто міст», де велика кількість мов і народів створює багатий ґрунт для його життя, повного пісень і злочинів: «[він] ходив галасливим містом, як Адам і Єва, простягаючи свою вдячну руку зривати плоди», «пороссяча латина карнавалів, піджин мандрівників, римоване арго хлопчаків-торговців, потаємний говір злочинців, торохтіння букмекерів і картярських шахраїв, протяжне патуа ямайців, наспівний ритм валлійців і креолів...усе

розмаїття Вавилонської вежі» [1, с. 252]. Особливо Пія (у Лондоні – Фредеріка Голла) приваблювала мова кокні, він щоденно шліфує цю вимову і злочинні навички, створює нові терміни, й у похмурих глибинах Ньюгейтської в'язниці його здібності до несхожості, добре відточені й грізні, забезпечують йому позицію між охоронцями-садистами й ворожими в'язнями, за допомогою серії стрімких подвійних дій, блефу і жорстокого вбивства охоронця зрештою відкривається й шлях до втечі. Згодом він зустрічає лагідного валлійського шкільного вчителя Свейлза, який запрошує Малві приєднатися до його подорожі до його наступного місця роботи у Лідсі. У зимовій подорожі, під час якої вони обоє голодують, основним джерелом існування для них є слова та література: вони зігріваються вогнищем з книжок, «вони спалили всю історію англійської літератури: від «Сну про розп'яття» до Кітсового «Ендиміона», помилювавши від страти на вогні тільки Шекспіра» [1, с. 290]. Свейлз так само намагається вижити за рахунок слів, мови та уяви («здавалося, буквально їв свої слова» [1, с. 288]), однак хижак Малві усвідомлюючи, що лише уява не може втримати його живим у жахливій ситуації голоду і невизначеності, жорстоко вбиває свого супутника. Він ховає Свейлза під ім'ям Малві, бере його ім'я, валлійську вимову та професію й проживає приємних вісімнадцять місяців у ролі шкільного вчителя, і йде лише тоді, коли насувається страх викриття його обману.

Поруч зі спокусою змінювати себе і своє життя за допомогою мови оповідь свідчить про постійну небезпеку таких дій для Пія Малві. Кожний новий життєвий етап під новим ім'ям супроводжується фізичними втратами (він втрачає ногу у пащі лева), насиллям (у в'язниці його гвалтує охоронець), спотворенням (на кораблі ми дізнаємося, що повстанці вирізьбили свій символ на його грудях і що тавро «сильно нагноїлося, а його шкіра почорніла від гангрени»). Таким чином, людина з багатьма іменами зрештою стає людиною без імені й ідентичності, і в кінці роману ми дізнаємося, що Малві помер у Нью-Йорку та був похований у

безіменній могилі на місці, відомому як «Акр зрадників», де зараз знаходиться одна з опор Бруклінського мосту: символічне місце спочивання для того, хто так ретельно втілює роль *traduttore traditore* (злочинного перекладача).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. О'Коннор, Дж. (2021). Зоря морів. Прощання зі старою Ірландією. Львів : Астролябія, 608 с.
2. O'Malley, Aidan. (2015). "To eat one's words": Language and Disjunction in Joseph O'Connor's *Star of the Sea*. *Neo-Victorian Studies*. 8:1 (2015), pp. 131-159.
3. Steiner, G. (1992). *After Babel: Aspects of Language and Translation*, 2nd ed. Oxford & New York: Oxford University Press.